

SÖDERHAMNS
FÅGELKLUBB

Silvertärnan

hösten 2009

Söderhamns Fågelklubb (SFK)

Syfte

SFKs syfte är att främja utforskandet och skyddet av fågelfaunan och dess miljö, att verka för att hos allmänheten väcka och underhålla intresset för fåglar och fågelmiljöer, samt att skapa förutsättningar för medlemmarna att aktivt utöva sitt fågelintresse.

Bli medlem

Medlemskap i SFK erhålls genom att sätta in 100 kr på vårt pg 879140-2. För varje ytterligare familjemedlem betalas 10 kr. Glöm inte att ange Ditt namn och Din adress, samt namn på eventuella familjemedlemmar.

Styrelsen vald vid årsmötet 2009

Ordförande:	Thomas Tiger	070-517 50 69
Vice ordf.	Stefan Persson	070-342 64 63
Sekr.	Gunnar Andersson	070-651 40 17
Kassör:	Jan Lundstedt	070-647 35 95
Ledamot:	Lilian Wallén	0270-353 80
Ledamot:	Lars Henningsson	070-699 89 31
Ledamot:	Ann-Mari Ekdahl	070-654 58 29
Suppleant:	Bengt Göthe	070-533 70 98
Suppleant:	Eva Lundh	070-256 35 81
Suppleant:	Gunnel Edenström	070-298 67 73
Suppleant:	Sandra Dewerud	0730-24 27 05

Hemsida

www.silvertarna.se

Webmaster: Bengt Göthe

Redaktion

Gunnar Andersson, Lilian Wallén, Sandra Dewerud, Ann-Mari Ekdahl

Layout och bildhantering

Gunnar Andersson

Klubblokal

Bygdegården Vargen, Kyrkogatan 18, Söderhamn

Omslagsbild: Skäggtärna (foto: Stefan Persson), sista sidan tärnmås (foto: Thomas Tiger)

Ordförande har ordet

Svalor har alltid fascinerat oss människor. Ordspråket ”En svala gör ingen sommar” vittnar t.ex. om svalornas inflytande på människans tillvaro i historisk tid. Den första fågel som blev ”ringmärkt” var faktiskt en svala och händelsen utspelade sig under det andra Puniska kriget (200 år före Kristus). Quintus Fabius Pictor använde då en svala för att sända information till en belägrad stad. Svalan hade tagits från ett bo i staden och försetts med en tråd runt foten där antalet knutar angav hur många dagar det skulle dröja innan undsättningen skulle nå fram!

Vår bekante Linné kan erkännas för många betydelsefulla insikter och prestationer, men även hos honom fanns kunskapsluckor som i våra dagar kan verka fantasifulla. T.ex. konstaterade han i *Migrationes avium* 1757 att svalorna övervintrade på sjöbotten. Några år senare, 1763, fäste Johan Leonard Frisch färgat garn runt benen på svalor för att - om uttrycket tillåts - ”gå till botten” med den hypotesen. Om svalorna verkligen övervintrade på sjöbotten så antog han att färgen i garnet skulle ha försvunnit då de återvände på våren. Som tur var bevarades färgen och Johan drog därför slutsatsen att svalorna övervintrade i varmare länder!

Våra tre svalarter (back-, hus- och ladusvala) häckar i stort sett över hela Sverige och det är inte konstigt att de flesta av oss har en relation till svalan. Att det finns svalor på bondgården tar vi för självklart och vad vore väl en sjöbod utan in- och utflygande svalor? Djupt rotad i folksjälen är den vemodiga känsla vi får när luften plötsligt en dag i september är tomt på svalor. Lika glädjefylld är upplevelsen att upptäcka vårens första svala!

Ett av mina absolut tidigaste fågelminnen härrör sig från barndomens sommarvistelser vid Piteälvens utlopp. I strandbrinkarna häckade mängder av backsvalor och deras hålor var mycket fascinerande att studera!

Men det finns en annan ”svala” som har fått stor betydelse inom svensk ornitologi, nämligen rapportdatabasen Svalan! Denna databas startade med syfte att öka antal rapporterade observationer och samtidigt öka kvalitén i rapporterna, och så här efter ett antal år kan man nog konstatera att Svalan har blivit en succé. Den genomgående tanken är att man t.ex. efter en utflykt, rapporterar in vad man sett så att observationerna kommer andra till godo tämligen snabbt. Eftersom man dessutom kan komplettera sin observation med bilder på den aktuella fågeln, har populariteten stigit markant. Att dagligen titta på bilder i Svalan har blivit en vana för många och är, bortsett från det rena nöjet, mycket lärorikt!

Databasen i Svalan innehåller idag drygt 16 miljoner rapporter och över 100 000 bilder! Och rapporteringen ökar. Om man tittar på hur många observationer som lagts in i Svalan i snitt per dag de fyra senaste åren (2006-2009) så är siffrorna 5423, 6212, 6607 och 8106 – alltså per dag! Motsvarande siffror för Hälsingland är 53, 60, 69 och 97, så även här hemma ökar rapporteringen.

All rapportering i Svalan är frivillig. Att lägga in sina observationer i Svalan, eller bara skriva in dem i sin egen anteckningsbok, eller att inte rapportera något överhuvudtaget, är naturligtvis upp till var och en. Men denna frivilliga användning har fört med sig en hel del fördelar. Den stora mängd data som nu ackumuleras i Svalan utgör tillräckligt underlag för att vissa mönster och trender inom fåglarnas värld skall kunna anses statistiskt säkerställda. Svalan har plötsligt blivit ett viktigt verktyg inom övervakning och forskning. Allt detta tack vare en frivillig insats som sammantaget skapar ett mervärde.

På SFKs hemsida kan man med ett ”klick” se vilka fågelobservationer som gjorts i Söderhamn den senaste veckan. Uppgifterna kommer naturligtvis från Svalan och informationen skulle ha varit omöjlig att presentera för bara några år sedan.

”En svala gör ingen sommar” (eller ”en rapport gör ingen databas”) är i högsta grad ett aktuellt ordspråk. Ja, svalor fascinerar, oavsett om de är analoga eller digitala!

Väl mött i markerna!

Thomas Tiger

PS. Svalan finner du på www.artportalen.se/birds

”En svala gör ingen sommar...”

Besök våra vintermatningar.

Inom SFK har vi vintermatning av fåglar på två ställen. Med start i början av oktober och fram till i mars-april matar vi med olika frön och talg.

Du finner matningsstationerna vid Granskärs våtmark och vid Stortjärn (längs med Mostigen). Besök dem gärna och studera våra övervintrande fåglar på nära håll.

Etiska regler för fågelskådare

Hur man betar sig när man skådar fågel kan tyckas självklart för många, men det finns en hel del att tänka på när man vistas i naturen. Dels hur man gör för att störa djurlivet på minsta möjliga sätt, men också hur man gör för att allmänheten ska få ett gott intryck av oss fågelskådare.

Här nedan följer ett antal rekommendationer från SOF om hur man bör bete sig vid fågelskådning.

Fåglarnas väl skall komma i första hand

Antingen du är "vanlig" fågelskådare, fotograf, ringmärkare, spelar in läten, kryssar arter eller ägnar dig åt specialstudier, gäller det att fåglarna inte får komma till skada eller stressas i onödan. Fåglarnas tolerans mot störningar varierar mellan olika arter och olika årstider. Därför är det säkrast att all störning hålls på lägsta möjliga nivå. Att exempelvis spela upp fågelljud genom högtalare eller härma fågelläten bör således ske med eftertanke och respekt för fåglarna. Såväl fåglar som fågelskådare eller andra naturintresserade kan störas. I områden där många fågelskådare vistas, t.ex. vissa mellansvenska uggle- och hackspettsmarker, kan det vara olämpligt att över huvud taget använda uppspelningsutrustning.

Visa särskild hänsyn vid häckplatser

Lyssna efter varningsläten och uppehåll dig inte i närheten av en boplats så länge att häckningen riskeras. Välj inte rast- eller observationsplats så att en fågel hindras från att nå sin boplats. Fotografering av fåglar vid boet är trots gömslen nästan alltid en störning och bör undvikas.

Passera inte genom eller intill områden där kolonier med markhäckande fåglar finns. Du kan skada ägg eller ungar, inte bara genom tramp utan även genom att skrämna ungar och avslöja dem och äggen för predatorer. Vid regn och kyla liksom vid stark sol är ägg och ungar extra utsatta.

Om du upptäcker en häckning av en skyddsvärd art och bedömer att någon form av skydd behövs, kan du kontakta markägaren, SOF:s regionalförening eller Länsstyrelsen. I övrigt är det säkrast att inte avslöja häckningen för att undvika störningar. Besök inte kända häckningslokaler för rariteter om inte tillräckliga skyddsåtgärder har hunnit vidtas. Din närvaro kan avslöja häckningen för andra, och därigenom orsaka så många besök, att häckningen spolieras.

Visa omdöme när du hittar en raritet

Om du påträffar en sällsynt fågelart, bedöm omständigheterna mycket noga innan du berättar om fyndet för någon annan. Kommer fågeln att klara anstormningen av andra skådare? Kommer biotopen att ta skada? Kommer det att bli problem med markägaren? Följande punkter kan tjäna som stöd:

- Du avgör själv om du vill släppa informationen vidare till andra skådare. Du har ansvaret. Självklart sprider du inte information som du fått i förtroende.
- Bedöm om fågeln, platsen och de närmaste omgivningarna klarar ett stort

antal besökare på kort tid. Tänk på eventuella häckningar av andra arter i närheten!

- Behöver markägare och närboende informeras om den väntade invasionen? Betänk att en förklaring av situationen ofta skapar ett intresse och hjälpsamhet hos folk i stället för oro och aggression om en oväntad mängd människor dyker upp.
- Bedöm tillfartsvägar och parkeringsmöjligheter. Tänk på allemansrättens krav på extra hänsyn till markägare och väghållare när det gäller motorfordon. Behöver hänvisningsskyltar sättas upp?
- Sprid inte nyheten förrän alla förberedelser har vidtagits. Då skall informationen innehålla klara instruktioner om vilka regler som gäller på lokalen.
- Skåda/fotografera fågeln på sådant avstånd att den inte störs. Tänk på att många fler än du kan komma att besöka fågeln och att den sammanlagda stressen av alltför närgånget skådande kan leda till att fågeln far illa. Blunda aldrig för övertramp som görs av andra skådare! Föregå själv med gott exempel. Ingrid omedelbart när du ser andra bära sig illa åt!

Respektera andra skådare

Det finns många olika sorters fågelskådare, från nybörjare till professionella och från kryssare till forskare. Respektera andra människors form av fågelskådning, så länge den inte påverkar fåglar, djur, växter eller människor negativt. Undvik att spela upp fågellåten i fält. Förutom att det kan störa fåglarna, kan det skapa irritation hos andra skådare som känner sig lurade när det visar sig att "slagugglan" de nyss hörde kom från en mp3-spelare. Hjälp gärna de skådare som har mindre erfarenhet än du med såväl fältbestämningstips som skådareetik.

Respektera allemansrätten

Allemansrätten ger dig möjlighet att skåda fågel i naturen, i skog och mark och på vatten, men du får inte:

- passera över tomt eller nära intill ekonomibygnader, uthus och båthus som ligger i anslutning till tomt
 - passera genom plantering eller trädgård, privata parker, plantskolor eller fröplantager, även om dessa ligger utanför tomt
 - passera genom fällor med betande djur så dessa blir störda
 - beträda åkrar mellan sådd och skörd, gå på slättervallar eller kultiverade betesvallar under vegetationsperioden
 - beträda privat båtbrygga eller kajplats som ligger i anslutning till tomt
- Markägaren har också rätt att köra bort dig från t.ex. skogsplanteringar med småplantor som kan skadas av tramp eller skidåkande vintertid. Du skall också hålla dig borta från pågående arbeten i skog och mark, inklusive arbetsbodar, redskap och maskiner. Markägaren har t.o.m. rätt att använda lindrigt våld för att freda sina ägor!

Källa: www.sofnet.org/

Notis

Häckning av stortrapp i England

Stortrapp häckar sparsamt i västra Europa och i isolerade bestånd österut genom Asien. Arten minskar i hela utbredningsområdet troligen till följd av förändrade jordbruksmetoder där ängar och stäpper successivt förvandlats till jordbruksmark. I England fanns långt tillbaka stortrappen som häckfågel och ett projekt att få tillbaka arten har nu rönt viss framgång. Projektet, med säte i Salisbury Plain, Wiltshire, startade 2004 varefter man årligen släppt ut mellan 6 och 32 juvenila fåglar varje höst. De första hanarna har under 2009 nått könsmogen ålder och i månads-skiftet maj/juni upptäcktes två honor med ungar. Den ena honan lyckades kläcka fram två ungar medan den andre endast en unge. Dessa häckningar är de första i England sedan 1832 då en hona sågs med en unge.

Källa: Birding World #6, 2009

Stortrapp (den nedre individen...) Spanien 2006. Foto: Thomas Tiger.
När får vi se en stortrapp på grässtappen på Flygstaden?

Ringmärkta ungar.

Text och foton:Sandra Dewerud

Det är inte bara småfåglar som ringmärks utan även ugglor, hackspettar och rovfåglar. Sandra Dewerud har följt med ut i skogarna för att följa arbetet med märkning av ungar innan de blir så stora att de kan flyga och därmed bli omöjliga att fånga in.

En lyckad häckning i en av SFKs holkar.

Två stycken slaguggleungar blev ringmärkta en kväll i juni.

Slagugglan är känd för att försvara sina ungar ursinnigt, vilket vi fick erfara när honan kom i full karriär över våra huvuden.

Slagugglan siktar alltid mot huvudet, så är man ute i skogen och råkar komma nära ett bo bör man genast lämna platsen.

Berguven är aktiv i skymning och nattetid och är vår största uggla. Beger man sig ut i Mars månad och lyckas få höra uvens spellåte är det en otroligt magisk upplevelse, att det är snö och väldigt kallt har då inte längre någon större betydelse. Här ser vi en av tyvärr få lyckade häckningar. Under 2009 pågår för övrigt en riksinventering av denna magnifika fågel för att se vad det kan bero på att den minskar i antal.

Gråspetten är en fågel som gillar att häcka i aspar. På bilden överst på nästa sida kan vi se en hane. Den här kullen bestod av nio stycken ungar, så det var många munnar att mätta med myror och andra insekter.

En av sex tornfalksungar på ca tre veckor.

Den är som ugglorna också beroende av sorkstammens storlek för sin häckning. Vid jakt kan man se den ryttla med utfälld stjärt.

Höstprogram 2009

Bästa medlem!

Hösten är som bekant den tid då alla flyttfåglar ska återvända till sina vinterkvarter. För oss innebär det många tillfällen att skåda fågel.

Hösten innebär också att vi går mot mörkare tider. Och då får vi utnyttja mörkret till att bl. a. se på bilder som våra medlemmar tagit. Det finns många duktiga fotografer i klubben, så ett besök på våra bildvisningar är mycket givande.

Alla är välkomna på våra exkursioner och andra aktiviteter. Ta gärna med vänner och bekanta.

OBS!

Eventuella ändringar och tillägg i programmet uppdateras via vår hemsida (se sid 2)

Bra att veta:

Vid alla exkursioner anger vi en samlingsplats. Där samlas vi för samäkning om vi ska till någon annan plats.

Varma kläder och fika är alltid bra att ha med. Vi står ofta still och det kan vissa årstider bli ganska kallt. Då är det skönt att värma sig med lite fika och en varm tröja. Fågelbok och kikare är bra att ha med sig. Oftast har någon i gruppen med sig tubkikare, så det går att artbestämma fåglar på längre avstånd. Man behöver inte vara expert för att följa med. Vi hjälps åt att besvara frågor, och kom ihåg - det finns inga dumma frågor. Vissa exkursioner är lite mer ansträngande med t.ex. en längre promenad, och då har vi försökt ange det i programmet. Har du frågor inför en exkursion går det alltid bra att kontakta exkursionsledaren.

När vi är inomhus träffas vi på vår klubblokal Bygdegården Vargen om inte annat anges. Bygdegården ligger på Kyrkogatan vid Ulrika Eleonora kyrka (se sid 2).

Exkursionerna sker i samarbete med Studieförbundet i Söderhamn.

Lördag 12/9

RINGMÄRKNING Granskär

Ringmärkningsexkursionerna är bland de mest populära aktiviteterna. Här har du chans att få se våra småfåglar på mycket nära håll. Även i år håller vi till vid Granskärs våtmark. Stefan Persson kollar näten och hjälper oss att artbestämma de fåglar som ringmärks.

Se bilder från tidigare ringmärkning på vår hemsida under rubriken reportage.

Vi håller till vid paviljongen på Granskär, kom när ni vill mellan kl. 06:00 och ca 10:00.

Ta med varma kläder och glöm för all del inte fikakorgen.

För info kontakta Stefan P 070-342 64 63

Torsdag 17/9

RINGMÄRKNING, UGGLOR Kilbo

Vilka ugglor kan tänkas fastna i Stefans nät i år? Följ med ut i Kilboskogen så får ni se.

Klubben bjuder på korv och varm saft.

Vi samlas vid Resecentrum kl. 19:00, så visar vi vägen ut till Kilboskogen.

För info kontakta Eva L 0270-31212

Lördag 19/9

HJÄLSTAVIKEN, Uppland (OBS anmälan)

Vi gör en dagstur till Upplands bästa fågelokal. Här finns en fågelrikedom som vi inte är van vid hemma i Hälsingland. Räkna bl.a. med 1000-tals gäss! Dessutom finns olika biotoper med kända platser som Fågeltornet, Kvarnberget samt Lilla och Stora Parnassen. Målarter för dagen är lappsparv och rödstrupig piplärka.

Se bilder från vårens resa på vår hemsida under rubriken reportage.

Samling vid Resecenter kl. 07.00 för samåkning.

För info och anmälan ring Thomas T. 070-517 5069

Lördag 3/10

EURO BIRDWATCH DAY Korsholmen

Över hela Europa samlas fågelskådare denna dag för att samla in fågelobservationer. Vi bidrar genom att följa fågelsträcken över havet ute vid Korsholmsudden. Ut till udden är det en promenad på ca 1 km. Varma, vindtäta kläder, en välfylld fikakorg och kikare är bra att ha med.

Samling vid Resecentrum kl. 08:00, så gör vi sällskap ut till Korsholmen.

För info kontakta Lars H 070-699 89 31

Lördag 17/10

LAVSKRIKA

Vi åker till de djupa skogarna kring Arbrå där Åke Englund visar oss runt. Förhoppningsvis får vi se lavskrika och andra skogsfåglar som kommer fram till de matningar som Åke har.

Se bilder från tidigare resor på vår hemsida under rubriken reportage.

Vi samlas vid Resecentrum kl. 08:00 för samåkning till Arbrå.

För info kontakta Sandra D 0730-24 27 05

BILDVISNING

Under tre tisdagkvällar träffas vi på bygdegården Vargen för att titta på bilder och diskutera fåglar.

Kvällarna har olika teman och vi vill gärna att du tar med dina egna bilder. Diabilder eller digitala bilder på USB-minne går lika bra. Projektor och duk finns på klubblokalen.

Klubben bjuder på fika under kvällen.

Vi börjar kl. 19:00.

För mer info kontakta den ansvarige för kvällen.

Tisdag 27/10 Andfåglar, gäss och skogsfågel

ansv. Stefan P 070-342 64 63

Tisdag 10/11 Vitfågel och vadare

ansv. Thomas T 070-5175069

Tisdag 24/11 Ugglor och rovfåglar

ansv. Thomas T 070-5175069

Söndag 6/12

SKINKSMÖRGÅS

Vi avslutar året med en tradition: skinksmörgås, lotteri och filmvisning. Bosse Forsling gästar oss och visar egna naturfilmer.

Vi träffas på Bygdegården Vargen kl. 17:00.

För info kontakta Ann-Mari E 070-654 5829

eller Sandra D 0730-24 27 05

Notis

Fågelfjädrar på flygplansvingar?

Inom flygplansvetenskapen tittar man ofta på fåglar för att få tips om hur man kan komma ner i luftmotstånd och därmed bränsleförbrukning. Nu har man upptäckt att om man förser flygplansvingar med små fjädrar som vibrerar i luftströmmen så kan luftmotståndet minskas med 15 procent.

Det är forskare vid universitetet i Genua som under ledning av Alessandro Bottaro upptäckt att fåglarnas täckarfjädrar ibland har en vinkel mot luften som gör att de vibrerar. Genom detta minskas luftmotståndet. För att studera detta förhållande så användes en cylinder med diametern 20 cm. Cylindern placerades vinkelrätt mot luftströmmen och i luftströmmens riktning fästes syntetiska fjäderliknande borst. När luftströmmen ökade vibrerade fjädrarna och luftmotståndet minskade med 15 procent!

Källa: Ny teknik #18, 2009.

Vinnare i vårprogrammets korsordstävling blev:

1. Gun Jönsson-Andersson
2. Eva Lundh
3. Lilian Wallén

Vi gratulerar!

Skäggtärna - ny art för Hälsingland

Vid lunchtid på söndagen den 14 juni kom det första larmet om att det fanns en skäggtärna vid Ålsjön. På hemresa från Sundsvall beslöt sig Solnaparet Mattias och Ulrika Kaby för att stanna till vid Ålsjön för att se om det fanns något intressant. Förutom grågäss och kanadagäss fick de syn på en tärna med grå buk och grått bröst. Det stod snabbt klart för Mattias att det rörde sig om en raritet och efter en snabb kontroll gick larmet ut.

Skäggtärnan fanns kvar under söndagen och även under måndagen vilket glädde många skådare. Fågeln visade stundtals upp sig fint när den födosökte i Ålsjön.

På tisdagen var den försvunnen från Ålsjön med upptäcktes vid Muckeltjärn i Ovanåker. Under onsdagen var skäggtärnan tillbaka för ett sista besök i Ålsjön. Några dagar senare sågs en skäggtärna i Uppland.

Fyndet av skäggtärnan var det första i Hälsingland och blott det 20:e i Sverige så man kan förstå att besökaren lockade mängder av skådare.

En timme efter det första larmet var det gott om skådare på plats trots ihållande regn.

Foto: Gunnar Andersson

Skäggtärnan är mindre än våra vanligaste tärnor, fisk- och silvertärna. Den tillhör en grupp tärnor som kallas träsktärnor. Gemensamt för dessa tärnor är den korta stjärten och den mörkgrå fjäderdräkten under häckningstid. De livnär sig av insekter som fångas i flykten, inte genom att dyka efter fisk som våra vanliga tärnor.

Skäggtärnan är allmän i träsk och våtmarker i södra Europa. De flyttar söderut på vintern till Afrika. Häckning sker ofta i kolonier och boet är en grop i marken där den lägger två till fyra ägg.

Skäggjärna Foton: Stefan Persson

www.silvertarna.se